

Araştırma Makalesi

**Farklı Üniversitelerde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin
COVID-19 Pandemi Sürecine Yönelik Görüşleri**

**Views of University Students Studying at Different Universities on the
COVID-19 Pandemic Process**

Research Article

Gökhan Şengün*¹

Karamanoğlu Mehmetbey
Uluslararası Eğitim
Araştırmaları Dergisi

Aralık 2021
Cilt 3 Sayı 2
Sayfalar: 94-102
<http://dergipark.gov.tr/ukmead>

* Sorumlu Yazar

Makale Bilgileri

Geliş : 26.05.2021
Kabul : 26.06.2021

DOI: 10.47770/ukmead.943044

Özet

Bu çalışmada, COVID-19 pandemisine yönelik üniversite öğrencilerinin görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, 2019-2020 akademik yılı bahar döneminde Türkiye'deki 26 üniversitedeki 24 farklı bölümde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak, üniversite öğrencilerinin COVID-19 Pandemi Sürecine Yönelik Görüşleri Anketi kullanılmıştır. Bu anket, literatür taraması yapıp uzman görüşü alındıktan sonra araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları, 332'si kadın ve 51'i erkek olmak üzere 386 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Bu çalışmada, nicel araştırma türlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada, çevrimiçi eğitimin yüz yüze eğitim kadar verimli olmadığı belirlenmiştir. Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemisinden psikolojik, sosyal, ekonomik ve diğer yönlerden etkilendikleri tespit edilmiştir. Araştırmada, COVID-19 pandemisinin üniversite öğrencileri üzerinde endişe, stres, korku, terleme vb. bedensel değişikliklere neden olabildiği görülmüştür. Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinin öncelikle psiko-sosyal alanda desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: COVID-19, üniversite öğrencileri, pandemi.

Abstract

In this study, the opinions of university students about the COVID-19 pandemic were examined. The sample of the study consisted of university students studying in 24 different departments in 26 universities in Turkey in the spring semester of 2019-2020 academic year. As a data collection tool in the research, the Survey of Views of University Students on the COVID-19 Pandemic Process was used. This questionnaire was developed by the researcher after reviewing the literature and taking expert opinion. The participants of the study consisted of 386 university students, 332 women and 51 men. In this study, descriptive survey model, which is one of the quantitative research types, was used. In the research, it was determined that online education is not as efficient as face-to-face education. In this study, it was determined that university students were affected by the COVID-19 pandemic in psychological, social, economic and other aspects. In the research, it was found that the COVID-19 pandemic has effects on university students such as anxiety, stress, fear, sweating, etc. have been shown to cause bodily changes. In this context, it is thought that university students should be supported primarily in the psycho-social field.

COVID-19, university students, pandemic. **Keywords**

International Journal of
Karamanoğlu Mehmetbey
Educational Research

December 2021
Volume 3 No 2
Pages: 94-102
<http://dergipark.gov.tr/ukmead>

* Corresponding author

Article Info:

Received : 26.05.2021
Accepted : 26.06.2021

DOI: 10.47770/ukmead.943044

¹ Kırkkale University, Education Faculty, ghansengun@gmail.com

GİRİŞ

COVID-19, Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkıp sonrasında tüm dünyaya hızla yayılan ve tüm insanlığı olumsuz yönde etkileyen ölümcül bir salgındır (Rasmussen, Smulian, Lednický, Wen ve Jamieson, 2020; Sintema, 2020). COVID-19, Dünya Sağlık Örgütü tarafından da pandemi olarak ilan edilmiştir (World Health Organization, 2020). COVID-19 pandemisi, maske, sosyal mesafe, hijyen zorunluluğu getirmiş olup eğitim gibi pek çok alanda yaşamımızda kapsamlı değişikliklere neden olmuştur (Pokhrel ve Chhetri, 2021). Temmuz 2020 itibarıyla, dünya genelindeki öğrencilerin % 98,6'sı ve 200 ülkede okul öncesinden yükseköğretime kadar 1.725 milyar çocuk ve gencin pandemiden etkilendiği tespit edilmiştir (Brief, 2020). COVID-19 pandemisi, eğitim uygulamaları kapsamında, üniversitelerde yüz yüze eğitime ara verilmesine ve çevrimiçi eğitime geçilmesine neden olmuştur (Bao, 2020; Durak, Çankaya ve İzmirli, 2020). Üniversiteler, pandemi sürecinin başlarında gerekli altyapının bulunmaması ve strateji eksikliği nedeniyle çevrimiçi eğitime geçme konusunda sıkıntı yaşamışlardır (Eder, 2020; Mohammed, Khidhir, Nazeer ve Vijayan, 2020; Zhang, Wang, Yang ve Wang, 2020). Bunlara ilave olarak, ekonomik açıdan dezavantajlı öğrenciler de çevrimiçi derslere erişim konusunda sorun yaşamışlardır. Tüm öğrencilerin ekonomik durumlarının ve imkânlarının aynı olmaması da çevrimiçi eğitimden eşit bir şekilde yararlanmaları konusunda engel oluşturmuştur (Agormedah, Henaku, Ayite ve Ansah, 2020). Buna karşın, Basilaia ve Kvavadze (2020) araştırmalarında, COVID-19 nedeniyle uygulanan çevrimiçi eğitimin, öğrencilere sanal ortamda öğrenmeye katılmaları konusunda daha fazla özgürlük sağladığını tespit etmişlerdir.

Azalan fiziksel aktivite ve sağlıksız beslenme (Ammar, Brach, Trabelsi, Chtourou, Boukhris ve Masmoudi, 2020a) gibi yaşam tarzındaki değişiklikler ve sosyal mesafe gibi zorunlu önlemler de bireylerin hem bedensel hem de ruhsal sağlığını etkileyebilmektedir. Sosyal izolasyon, üniversite öğrencilerinin yaşam tarzlarında büyük ölçüde değişikliğe neden olmuştur (Ammar, Chtourou, Boukhris, Trabelsi, Masmoudi, Brach ve diğerleri, 2020b; Mattioli, Ballerini Puviani, Nasi ve Farinetti, 2020). Petrie (2020) araştırmasında, pandemi nedeniyle evde kalmak zorunda kalan birçok öğrencinin psikolojik ve duygusal sıkıntıya girdiği tespit etmiştir. Bakioğlu, Korkmaz ve Ercan'ın (2020) araştırmasında da birçok olumsuz sonucu bulunan COVID-19'un korku, depresyon, anksiyete ve stres tepkilerini arttırdığı belirlenmiştir. Ayrıca, artan depresyon, anksiyete ve stresin de bireylerin pozitifliğini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır. Cao, Fang, Hou, Han, Xu, Dong ve Zheng (2020) ile Islam, Barna, Raihan, Khan ve Hossain'ın (2020) araştırmalarında da pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinde travma sonrası stres bozukluğu, öfke vb. çeşitli sorunlar olduğu görülmüştür. Araştırmacılar, üniversite öğrencilerinin yaşadıkları bu sorunların uzun süre devam edebileceğini belirtmişlerdir (Brooks, Webster, Smith, Woodland, Wessely, Greenberg ve Rubin, 2020; Lassoued, Alhendawi ve Bashitialshaaer, 2020; Peters, Wang, Ogunniran, Huang, Green, Chunga, ... ve Hayes, 2020). Yapılan araştırmalar, COVID-19 pandemisinin üniversite öğrencileri üzerinde olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir.

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecine yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. COVID-19 pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerindeki etkilerinin belirlenebilmesi için bu araştırmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bu araştırmanın, pandemi sürecinin üniversite öğrencilerini hangi yönlerden ve ne düzeyde etkilediğinin belirlenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın sonucunda, üniversite öğrencilerinin pandemi sürecine ilişkin görüşleri belirlenerek buna yönelik önerilerde bulunulmuştur. Araştırma sonuçlarının, uygulamada, karar vermede ve politika geliştirmede yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarının, ileride bu konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara fikir verebileceği ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecine yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, farklı üniversitelerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecine yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Bu kapsamda araştırmada;

1. COVID-19 pandemi sürecinde, üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşleri nelerdir?
2. COVID-19 pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerindeki olumsuz etkileri nelerdir?
3. COVID-19 pandemi sürecinde, üniversite öğrencilerinin boş zaman tercihleri nelerdir?
4. COVID-19 pandemi sürecinde, üniversite öğrencilerinin en çok takip ettikleri haber kaynakları nelerdir?
5. COVID-19 pandemi süreci üniversite öğrencilerini ne düzeyde etkilemiştir?
6. COVID-19 pandemi süreci üniversite öğrencilerini en çok hangi yönlerden etkilemiştir? alt problemlerine yanıt aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, veri toplama sürecine ve verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Bu çalışmada, halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçladığı için betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Çünkü tarama modelleri, geçmişte veya halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2012).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki 2019–2020 akademik yılı bahar döneminde farklı üniversitelerde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneğini ise üniversite öğrencilerinden basit tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilen 26 farklı üniversitedeki 24 farklı bölümde öğrenim gören 386 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneğini seçkisiz olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, katılımcıların öğrenim gördükleri üniversite isimleri Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcıların üniversitelere göre dağılımları

Üniversite İsimleri	f	%
Kırıkkale üniversitesi	60	15,6
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	50	13
Gazi üniversitesi	41	10,6
Ankara Üniversitesi	38	9,9
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	22	5,7
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	16	4,1
Akdeniz Üniversitesi	8	2
Boğaziçi Üniversitesi	6	1,6
İstanbul Gelişim Üniversitesi	7	1,8
Süleyman Demirel Üniversitesi	1	0,2
Nişantaşı Üniversitesi	6	1,6
İstanbul Üniversitesi	15	3,9
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	2	0,5
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	1	0,2
Cumhuriyet Üniversitesi	13	3,3
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	12	3,1
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	14	3,6
Hacı Bayram Veli Üniversitesi	15	3,9
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	0,2
Fırat Üniversitesi	6	1,6
Hacettepe üniversitesi	17	4,5
Erciyes Üniversitesi	11	2,9
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	8	2
Ahi Evran Üniversitesi	5	1,3
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	6	1,6
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	5	1,3

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmanın veri toplama sürecinde 26 farklı üniversiteden 386 üniversite öğrencisine ulaşıldığı görülmektedir. Araştırma, belirtilen üniversite öğrencileri üzerinden yürütülmüştür. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2.

Katılımcılara ait demografik bilgiler

Değişkenler	Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kadın	335	86.8
	Erkek	51	13.2
Yaş	18-19	119	30.8
	20-21	192	49.7
	22 ve üzeri	75	19.4
Sınıf Düzeyi	1. sınıf	211	54.7
	2. sınıf	110	28.5
	3. sınıf	26	9.6
	4. sınıf	39	10.1
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	203	52.6

	Okuryazar veya ilkokul mezunu	84	21.8
	Ortaokul mezunu	73	18.9
	Lise mezunu	25	6.5
	Üniversite mezunu	1	0.3
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	205	53.1
	Okuryazar veya ilkokul mezunu	82	21.2
	Ortaokul mezunu	74	19.2
	Lise mezunu	24	6.2
	Üniversite mezunu	1	0.3
Anne Mesleği	Ev hanımı	317	82.1
	Memur	19	4.9
	İşçi	25	6.5
	Serbest meslek	15	3.9
	Emekli	10	2.6
Baba Mesleği	Çalışmıyor	26	6.7
	Memur	73	18.9
	İşçi	78	20.2
	Serbest meslek	114	29.5
	Emekli	95	24.6
Algılanan Gelir Düzeyi	Düşük	15	3.9
	Ortanın altı	37	9.6
	Orta	243	63.0
	İyi	82	21.2
	Çok iyi	9	2.3

Tablo 2' de, katılımcıların cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba mesleği ve algılanan gelir düzeyine ait demografik veriler yer almaktadır. Tablo 2' de, katılımcıların 335'inin kadın (%86.8), 51' inin erkek (%13.2); 119' unun 18-19 yaşlarında (%30.8), 192' sinin 20-21 yaşlarında (%49.7) ve 75' inin 22 yaş ve üzeri olduğu; 211' inin 1. Sınıf (%54.7), 110' unun 2. Sınıf (%28.5), 26' sının 3. Sınıf (%9.6) ve 39' unun 4. Sınıf (%10.1) olduğu; 203' ünün annesinin (%52.6) ve 205' inin babasının (%53.1) okur-yazar olmadığı; 317' sinin annesinin ev hanımı olduğu (%82.1); 114' ünün babasının serbest meslek sahibi olduğu (%29.5) ve 243' ünün algılanan gelir düzeyini orta (%63.0) olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen, katılımcıların demografik bilgilerini içeren ve araştırmanın amacına uygun maddelerin yer aldığı Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Pandemi Sürecine Yönelik Görüşleri Anketi kullanılmıştır. Anket oluşturma sürecinde, öncelikle problem durumu tanımlanmıştır. Bu kapsamda, ilgili literatür göz önüne alınarak araştırmanın amacına uygun açık uçlu sorular belirlenmiştir. Sonrasında, anket maddeleri yazılarak taslak bir form oluşturulmuştur. Oluşturulan taslak formun araştırmanın amacına uygunluğu ve anlaşılabilirliği ile ilgili olarak 4 alan uzmanının görüşü alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda oluşturulan anket maddelerinde gerekli düzeltmeler yapılmış ve anket maddeleri yeniden düzenlenmiştir. Bu aşamanın sonrasında, ön uygulama formu oluşturulmuştur. Ön uygulama yapıldıktan sonra ankete son hali verilmiştir. Bu şekilde kapsam geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Anket formu 8'i demografik bilgiler olmak üzere toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Anket, yaş, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba mesleği ve algılanan gelir düzeyi gibi demografik bilgileri içermektedir. Anket Likert tipi olup; 1="Hiç Katılmıyorum", 2= "Az Katılıyorum", 3="Orta Düzeyde Katılıyorum", 4="Çok Katılıyorum", 5="Tamamen Katılıyorum" şeklinde beşli derecelendirme ile cevaplandırılmaktadır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın veri toplama süreci 2019-2020 akademik yılı bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama öncesinde, 11.06.2020 tarih ve 12376 sayılı yazı ile izin alınmıştır. Araştırmanın verilerini toplamak amacıyla oluşturulan anket formu, üniversite öğrencilerine Google Form aracılığıyla uygulanmıştır. Araştırmanın Türkiye genelindeki üniversitelerde yürütülmesi ve daha geniş katılımcı sayısına ulaşılabilmesi için çevrimiçi ortamda veri toplanmıştır. Araştırma verilerinin gizlilik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla katılımcılardan isim yazmamaları istenmiştir. Araştırmada, farklı üniversitelerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecine yönelik görüşleri incelenmiştir. Verilerin toplanmasında "Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Pandemi Sürecine Yönelik Görüşleri Anketi" kullanılmıştır. Üniversite öğrencilerine gönderilen linkte araştırma ile ilgili gerekli açıklama yapılmış olup gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul edenler araştırmaya katılmışlardır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde, SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın analizinde, ortalama, standart sapma, yüzde, frekans vb. betimleyici istatistiksel analizlerden yararlanılmıştır. Betimsel istatistikler, katılımcıların kişisel bilgilerinin ve verilerin betimlenmesinde kullanılmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların COVID-19 pandemi sürecine yönelik görüşlerine ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Katılımcıların COVID-19 pandemi süreci kapsamında uzaktan eğitime ilişkin görüşleri Tablo 3' te verilmiştir.

Tablo 3.

Katılımcıların Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri

Maddeler	$\bar{x}$	S
Pandemi sürecindeki çevrimiçi (online) eğitimi verimli buluyorum.	2.66	1.19
Yüz yüze eğitimi çevrimiçi (online) eğitime tercih ederim.	3.98	1.16
Yüz yüze eğitimin bir an önce başlamasını istiyorum.	1.38	3.65
Vaka artışının yüksek olduğu bu süreçte derslere çevrimiçi (online) devam etmek isterim.	3.93	1.22

Tablo 3 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin çoğunlukla yüz yüze eğitimi çevrimiçi (online) eğitime tercih ettikleri, vaka artışının yüksek olduğu bu süreçte çevrimiçi (online) devam etmek istedikleri ve yüz yüze eğitimin bir an önce başlamasını istedikleri görülmektedir. Buna ilave olarak, pandemi sürecindeki çevrimiçi (online) eğitimi verimli bulanların orta düzeyde oldukları dikkat çekmektedir. Bu durum, çevrimiçi eğitimin istenen düzeyde verimli olmadığını göstermektedir. Karakuş, Ucuşsatar, Karacaoğlu, Esendemir ve Bayraktar'ın (2020) araştırmasında da Türkçe öğretmeni adaylarının COVID-19 salgını ile başlayan uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin genel anlamda olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecine ilişkin görüşlerinin puan ortalamaları ve standart sapma sonuçları Tablo 4' te verilmiştir.

Tablo 4.

COVID-19 Pandemi Sürecinin Katılımcılar Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Maddeler	$\bar{x}$	S
TV'de, internette ve sosyal medyada COVID-19 ile ilgili haberleri izlerken endişeleniyorum.	3.94	1.01
COVID-19'a yakalanmaktan endişe duyduğum için uyuyamıyorum.	1.84	0.88
COVID-19'u düşünmek bende strese neden oluyor.	1.34	3.07
COVID-19'u düşündüğümde kalbim sıkışıyor.	2.09	1.09
COVID-19 nedeniyle kendimi derslere veremiyorum.	3.45	1.21
COVID-19'u düşündüğümde terleme vb. bedensel değişiklikler yaşıyorum.	2.43	1.27
COVID-19'a yakalanıp aileme bulaştırmaktan korkuyorum.	4.48	0.78

COVID-19 pandemi sürecinin katılımcılar üzerindeki olumsuz etkilerinin yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin en yüksek oranda ($\bar{X}=4.48$) COVID-19'a yakalanıp ailelerine bulaştırmaktan korktukları görülmüştür. Bu bulguyu, ($\bar{X}=3.94$) oranında "TV'de, internette ve sosyal medyada COVID-19 ile ilgili haberleri izlerken endişeleniyorum", ($\bar{X}=3.45$) oranında "COVID-19 nedeniyle kendimi derslere veremiyorum" ve ($\bar{X}=3.07$) oranında "COVID-19'u düşünmek bende strese neden oluyor", ($\bar{X}=2.43$) oranında "COVID-19'u düşündüğümde terleme vb. bedensel değişiklikler yaşıyorum", ($\bar{X}=2.09$) oranında "COVID-19'u düşündüğümde kalbim sıkışıyor" ve ($\bar{X} =1.84$) oranında "COVID-19'a yakalanmaktan endişe duyduğum için uyuyamıyorum" izlemiştir. Bu durum, pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerinde endişe, korku, stres, terleme vb. bedensel değişikliklere neden olabildiğini göstermektedir. Petrie'nin (2020) araştırmasında da pandemi nedeniyle evde kalmak zorunda kalan birçok öğrencinin psikolojik ve duygusal sıkıntıya girdiği tespit edilmiştir. COVID-19 sürecinde üniversite öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme tercihleri Tablo 5' te verilmiştir.

Tablo 5.

COVID-19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Tercihleri

Boş Zamanları Değerlendirme Tercihleri	f	%
İnternet kullanımı (Sosyal medya harici)	36	9.3
Sosyal medya (Whatsapp, telegram, vb.)	15	3.9
Kitap okuma	14	3.6
Müzik dinleme	12	3.1
Aileyle zaman geçirme	16	4.1
Arkadaşlarla görüşme	8	2.0
Hepsi	173	44.8

Tablo 5' te COVID-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin boş zaman tercihlerinin; internet kullanımı n=36 (%9.3), aileyle zaman geçirme n=16 (%4.1), sosyal medyada zaman geçirme n=15 (%3.9), kitap okuma n=14 (%3.6), müzik dinleme n=12 (%3.1)

ve arkadaşlarla görüşme n=8 (%2.0) şeklinde olduğu görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin 173' ü (%44.8) ise bu aktivitelerin hepsinde zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin en çok takip ettikleri haber kaynağı Tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6.

COVID-19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin En Çok Takip Ettikleri Haber Kaynakları

Haber Kaynakları	f	%
İnternet siteleri	135	35
Sosyal medya	151	39.1
TV	35	9.1
Hepsi	65	16.8

Tablo 6' da, COVID-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerine en çok takip ettikleri haber kaynakları sorulmuş olup sosyal medyanın ilk sırada olduğu n=151 (%39.1), bunu sırasıyla internet siteleri n=135 (%35) ve TV'nin n=35 (%9.1) izlediği belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin 65'i (%16.8) ise yukarıda belirtilenlerin tümünü haber kaynağı olarak takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin "COVID-19 pandemisinin sizi ne kadar etkilediğini düşünüyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.

COVID-19 Pandemisinin Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkileri

COVID-19 Pandemisinin Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkileri	f	%
Hiç etkilemedi	0	0
Biraz etkiledi	24	6.2
Orta düzeyde etkiledi	118	30.6
Çok etkiledi	121	31.3
Çok fazla etkiledi	123	31.9

Tablo 7' de COVID-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerine "COVID-19 pandemisinin sizi ne kadar etkilediğini düşünüyorsunuz?" şeklinde sorulmuştur. Üniversite öğrencilerinin 123'ü (%31.9) çok fazla etkilediğini, 121'i (%31.3) çok etkilediğini, 118'i (%30.6) orta düzeyde etkilediğini ve 24'ü (%6.2) ise biraz etkilediğini belirtmiştir. Tablo 7 incelendiğinde, COVID-19 pandemisinin tüm üniversite öğrencilerini etkilediği görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin "COVID-19 pandemisinin sizi en çok hangi yönlerden etkilediğini düşünüyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 8' de verilmiştir.

Tablo 8.

COVID-19 Pandemisinin Sizi En Çok Hangi Yönlerden Etkilediğini Düşünüyorsunuz?

COVID-19 Pandemisinin Üniversite Öğrencilerini Etkilediği Alanlar	f	%
Sosyal yönden	82	21.2
Psikolojik yönden	82	21.2
Ekonomik yönden	10	2.6
Diğer yönlerden	212	54.9

Tablo 8'de COVID-19 sürecinde üniversite öğrencilerine "COVID-19 pandemisinin sizi en çok hangi yönlerden etkilediğini düşünüyorsunuz?" şeklinde sorulmuş olup üniversite öğrencilerinin sosyal ve psikolojik yönlerden eşit düzeyde etkilendikleri n=82 (%21.2) bulunmuştur. Üniversite öğrencileri COVID-19 pandemi sürecinde en az ekonomik yönden n=10 (%2.6) etkilendiklerini belirtmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin 212'sinin (%54.9) ise diğer yönlerden etkilendiği tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecine yönelik görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada, çevrimiçi eğitimin yüz yüze eğitim kadar verimli olmadığı saptanmıştır. Pandemi sürecinin başlarında, üniversitelerin yüz yüze eğitimden çevrimiçi eğitime geçmek için gereken altyapı ve stratejilerden yoksun olmalarının bu durum üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir (Eder, 2020; Mohmmed ve diğerleri, 2020; Zhang ve diğerleri, 2020). Araştırmada, üniversite öğrencileri COVID-19 pandemi sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarını orta düzeyde verimli bulmuşlardır. Buna karşın, Basilaia ve Kvavadze (2020) araştırmalarında, pandemi nedeniyle uygulanan çevrimiçi eğitimin öğrencilere öğrenmeye katılmaları konusunda daha fazla özgürlük sağladığını bulmuşlardır. Çevrimiçi eğitimde tüm öğrenciler gerekli donanımlara ve internet paketlerine sahip değillerdi. Bu durum da öğrencilerin çevrimiçi eğitimden eşit bir şekilde yararlanmaları konusunda engel oluşturmuştur (Agormedah ve diğerleri, 2020). Levy, Brandon ve Studart (2020) da araştırmalarında pandemi süresince öğrencilere ücretsiz erişilebilen çevrimiçi eğitim kaynakları sağlanması gerektiğini vurgulamışlardır.

Araştırmada, pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerinde endişe, korku, stres, terleme vb. bedensel değişikliklere neden olabileceği görülmektedir. İnsan sosyal bir varlık olması nedeniyle sürekli diğer insanlarla birlikte olmak istemektedir. COVID-19 salgınının insanları izolasyona sürüklemesi insanlar da hem sosyal hem de psikolojik sorunlara neden olabilmektedir. Buna karşın pandemi sürecinin başlarında, pandeminin insanlar üzerindeki sosyal ve psikolojik etkileri üzerinde yeterince durulmamıştır. Sahu (2020) da araştırmasında, üniversite öğrencilerinin izolasyonun olumsuz etkileri, sosyo-duygusal dengesizlik ve çeşitli

zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını tespit etmiştir. Bu kapsamda, üniversite öğrencilerinin sağlıklı ruh sağlığı ve refahı için danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Steptoe ve Fancourt'ın (2020) araştırmasında da COVID-19 sürecinde yalnızlık yaşama riskinin normalden daha yüksek olduğu bulunmuştur. COVID-19 pandemisinin insanları evde kalmaya ve izolasyona zorlaması üniversite öğrencilerinin yaşam şekillerinde de önemli ölçüde değişikliklere neden olmuştur (Ammar ve diğerleri, 2020b; Mattioli ve diğerleri, 2020). COVID-19 pandemisinin ölümcül olması insanlarda, endişe, stres ve korkuya neden olabilmektedir. Birçok üniversite öğrencisinin de psikolojik ve duygusal sıkıntılar yaşadığı belirlenmiştir (Petrie, 2020). Bakioğlu ve diğerlerinin (2020) araştırmasında da COVID-19'un korku, depresyon, anksiyete ve stres tepkilerini arttırdığı bulunmuştur. Ayrıca, bu çalışmada artan depresyon, anksiyete ve stresin de bireylerin pozitifliğini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır. Pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinde travma sonrası stres bozukluğu, öfke vb. çeşitli sorunlar olduğu tespit edilmiştir (Cao ve diğerleri, 2020; Islam ve diğerleri, 2020). Araştırmacılar, üniversite öğrencilerinin yaşadıkları bu olumsuz durumların uzun süreli olabileceğini belirtmişlerdir (Brooks ve diğerleri, 2020; Lassoued ve diğerleri, 2020; Peters ve diğerleri, 2020).

Araştırmada, COVID-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin boş zamanlarını çoğunlukla internette ve sosyal medyada geçirdikleri tespit edilmiştir. Ranjbar, Hosseinpour, Shahriarirad ve diğerlerinin (2021) araştırmasında ise öğrencilerin genel olarak ilk tercihinin mobil ve bilgisayar oyunları (%30,1) olduğu, bunu ders çalışma (%26,6) ve TV izlemenin (%13,8) takip ettiği görülmüştür. Araştırmada ayrıca, COVID-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin en çok takip ettikleri haber kaynakları incelenmiştir. Sosyal medyanın üniversite öğrencilerin en çok takip ettikleri haber kaynakları arasında ilk sırada yer aldığı, bunu sırasıyla internet siteleri ve TV'nin izlediği tespit edilmiştir. Olaimat, Aolymat, Shahbaz ve Holley'in (2020) araştırmasında da öğrencilerin çoğunluğunun COVID-19 hakkında bilgi kaynağı olarak internet, sosyal medya ve kitle iletişim araçlarını kullandıkları belirlenmiştir.

Araştırmada, üniversite öğrencilerinin %31,9' nun COVID-19 pandemiden çok fazla etkilendiği, %31,3' ünün çok etkilendiği, %30,6' sının orta düzeyde etkilendiğini ve %6,2' sinin ise biraz etkilendiği bulunmuştur. Örgen, Biçer, Demir, Aydın, Şen ve Özyaral'ın (2020) araştırmasında da COVID-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna ilave olarak araştırmada, üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecinden psikolojik ve sosyal yönden eşit düzeyde etkilendikleri belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, COVID-19 pandemisinin üniversite öğrencileri üzerinde genellikle olumsuz etkileri olduğunu görülmektedir.

ÖNERİLER

COVID-19 pandemi sürecinde, tüm insanlığın bu krizle yaşamak ve hayatta kalmak için gereken çabayı gösterdiği görülmektedir. Bu çalışmada da üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecine yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencileri, uzaktan eğitimi verimli bulmadıklarını belirtmişlerdir. Buna yönelik olarak, üniversite öğrencilerine ek dersler verilebilir veya telafi eğitimleri yapılabilir. Araştırmada ayrıca, COVID-19 pandemi sürecinin üniversite öğrencileri üzerinde endişe, stres, korku, terleme vb. bedensel değişikliklere neden olabileceği görülmüştür. Bu durum, COVID-19 pandemi sürecinin üniversite öğrencilerini olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Bu kapsamda öğrencilere, üniversitelerdeki psikolojik danışma ve rehberlik uygulama ve araştırma merkezleri tarafından psikolojik destek sunulabilir. Pandemi sürecinin devam etmesi nedeniyle üniversite öğrencilerine çevrimiçi danışmanlık hizmeti de verilebilir. Araştırmada, üniversite öğrencilerinin pandemi sürecinde, hem psikolojik hem de sosyal yönden eşit düzeyde etkilendikleri görülmüştür. Bu kapsamda, üniversitelerde çeşitli çevrimiçi sosyal etkinlikler yapılabilir. Üniversite öğrencilerine gerekli psiko-sosyal destek sağlanabilir. Araştırmada ayrıca üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemi sürecindeki boş zaman tercihleri belirlenmiştir. Bu zorlu süreçte üniversite öğrencilerine zamanlarını en etkili şekilde geçirmelerini sağlayıcı imkânlar sunulabilir. Ayrıca üniversite öğrencileri, en çok takip ettikleri haber kaynaklarının, sosyal medya ve internet siteleri olduğunu belirtmişlerdir. Benzer bir şekilde, belirli sosyal medya kanalları ve internet siteleriyle üniversite öğrencilerinin doğru kaynaktan haberlere ulaşmaları sağlanabilir. Buna ilave olarak araştırmada, COVID-19 pandemisinin üniversite öğrencilerini çok fazla etkilediği de tespit edilmiştir. Bu çalışmada, bazı üniversite öğrencilerinin psikolojik ve sosyal yöne ek olarak ekonomik yönden de etkilendikleri belirlenmiştir. Ekonomik yönden olumsuz olarak etkilenen öğrenciler için burslar verilebilir. Bu kapsamda, tüm paydaşların birlikte çalışması gerekmektedir. Benzer bir araştırma farklı eğitim kademelerindeki okullarda da uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Agormedah, E. K., Henaku, E. A., Ayite, D. M. K., & Ansah, E. A. (2020). Online learning in higher education during COVID-19 pandemic: A case of Ghana. *Journal of Educational Technology and Online Learning*, 3(3), 183-210.
- Ammar, A., Brach, M., Trabelsi, K., Chtourou, H., Boukhris, O., and Masmoudi, L. (2020a). Effects of COVID-19 home confinement on eating behaviour and physical activity: results of the ECLB-COVID19 international online survey. *Nutrients*, 12(6), 1583.
- Ammar, A., Chtourou, H., Boukhris, O., Trabelsi, K., Masmoudi, L., Brach, M., et al. (2020b). COVID-19 home confinement negatively impacts social participation and life satisfaction: a worldwide multicenter study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 6237.
- Bakioğlu, F., Korkmaz, O., and Ercan, H. (2020). Fear of COVID-19 and positivity: Mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-14.

- Bao, W. (2020). COVID-19 and online teaching in higher education: A case study of Peking University. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2(2), 113-115.
- Basilaia, G., & Kvavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 coronavirus (COVID-19) pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, 5(4).
- Brief, P. (2020). Education during COVID-19 and Beyond. *United Nations* (Accessed 2020, at <https://www.un.org/development/desa/dspd/2020/04/social-impact-of-covid-19/>).
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The lancet*, 395(10227), 912-920.
- Bu, F., Steptoe, A., & Fancourt, D. (2020). Who is lonely in lockdown? Cross-cohort analyses of predictors of loneliness before and during the COVID-19 pandemic. *Public Health*, 186, 31-34.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (14. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry research*, 287, 112934.
- Durak, G., ÇANKAYA, S., & İzmirli, S. (2020). COVID-19 pandemi döneminde Türkiye'deki üniversitelerin uzaktan eğitim sistemlerinin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 14(1), 787-809.
- Eder, R. (2020). The remoteness of remote learning: A policy lesson from COVID19. *Journal of Interdisciplinary Studies in Education*, 9(1), 168-171.
- Islam, M. A., Barna, S. D., Raihan, H., Khan, M. N. A., & Hossain, M. T. (2020). Depression and anxiety among university students during the COVID-19 pandemic in Bangladesh: A web-based cross-sectional survey. *PloS one*, 15(8), e0238162.
- Karakuş, N., Ucuzsatar, N., Karacaoğlu, M. Ö., Esendemir, N., & Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 220-241.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* [Scientific research method]. Ankara: Nobel Yayınları.
- Lassoued, Z., Alhendawi, M., & Bashitalshaaer, R. (2020). An exploratory study of the obstacles for achieving quality in distance learning during the COVID-19 pandemic. *Education Sciences*, 10(9), 232.
- Levy, J., Brandon, C., & Studart, R. (2020). Designing the COVID-19 recovery for a safer and more resilient world.
- Mattioli, A. V., Puviani, M. B., Nasi, M., & Farinetti, A. (2020). COVID-19 pandemic: the effects of quarantine on cardiovascular risk. *European journal of clinical nutrition*, 74(6), 852-855.
- Mohammed, A. O., Khidhir, B. A., Nazeer, A., & Vijayan, V. J. (2020). Emergency remote teaching during Coronavirus pandemic: the current trend and future directive at Middle East College Oman. *Innovative Infrastructure Solutions*, 5(3), 1-11.
- Olaimat, A. N., Aolymat, I., Shahbaz, H. M., & Holley, R. A. (2020). Knowledge and information sources about COVID-19 among university students in Jordan: a cross-sectional study. *Frontiers in public health*, 8, 254.
- Örgev, C., Biçer, İ., Demir, H., Aydın, O. A., Şen, E. & Özyaral, O. (2020) The Psychological Impact of the COVID-19 Pandemic on University Students in Turkey: A Foundation University Case. *Journal of International Health Sciences and Management*, 6(12), 25-33.
- Peters, M. A., Wang, H., Ogunniran, M. O., Huang, Y., Green, B., Chunga, J. O., ... & Hayes, S. (2020). China's internationalized higher education during Covid-19: Collective student autoethnography. *Postdigital science and education*, 2, 968-988.
- Petrie, C. (2020). Spotlight: Quality education for all during COVID-19 crisis (hundrED Research Report #01). United Nations.
- Pokhrel, S., & Chhetri, R. (2021). A literature review on impact of COVID-19 pandemic on teaching and learning. *Higher Education for the Future*, 8(1), 133-141.
- Ranjbar, K., Hosseinpour, H., Shahriarirad, R., Ghaem, H., Jafari, K., Rahimi, T., ... & Hosseinpour, P. (2021). Students' attitude and sleep pattern during school closure following COVID-19 pandemic quarantine: a web-based survey in south of Iran. *Environmental health and preventive medicine*, 26(1), 1-10.
- Rasmussen, S.A., Smulian, J.C., Lednický, J.A., Wen, T.S., and Jamieson, D.J. (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19) and pregnancy: what obstetricians need to know. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 222(5), 415-426.
- Sahu, P. (2020). Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (COVID-19): impact on education and mental health of students and academic staff. *Cureus*, 12(4).
- Sintema, E. J. (2020). Effect of COVID-19 on the performance of grade 12 students: Implications for STEM education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 16(7), em1851.

World Health Organization (WHO) (2020). WHO Director-General's Remarks at the Media Briefing on 2019-nCoV on 11 February 2020. From: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-at-the-mediabriefing-on-2019-ncov-on-11-february-2020>.

Zhang, W., Wang, Y., Yang, L., & Wang, C. (2020). Suspending classes without stopping learning: China's education emergency management policy in the COVID-19 outbreak.